

به نام خدا

آموزش ذهن های جوان: راهنمای آموزش خلاقانه ابتدایی

مولفان :

لیلا موسی پور سیاه جل

مهسا بهروزی

مهناز جعفری حاجی آبادی

مرضیه جعفری حاجی آبادی

پروین قاسمی نژاد

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۳)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

سرشناسه : موسی پور سیاه جل، لیلا، ۱۳۵۲
عنوان و نام پدیدآور: آموزش ذهن های جوان: راهنمای آموزش خلاقانه ابتدایی/ مولفان لیلا موسی پور سیاه
جل، مهسا بهروزی، مهناز جعفری حاجی آبادی، مرضیه جعفری حاجی آبادی، پروین قاسمی نژاد.
مشخصات نشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری: ۱۴۳ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۹۸۱-۷
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
موضوع: آموزش ابتدایی - خلاقیت
شناسه افزوده: بهروزی، مهسا، ۱۳۶۹
شناسه افزوده: جعفری حاجی آبادی، مهناز، ۱۳۶۳
شناسه افزوده: جعفری حاجی آبادی، مرضیه، ۱۳۶۱
شناسه افزوده: قاسمی نژاد، پروین، ۱۳۵۶
رده بندی کنگره: PN۲۱۸۷
رده بندی دیویی: ۸۰۹/۲۴۸
شماره کتابشناسی ملی: ۹۴۹۳۸۹۹
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

نام کتاب: آموزش ذهن های جوان: راهنمای آموزش خلاقانه ابتدایی
مولفان: لیلا موسی پور سیاه جل - مهسا بهروزی - مهناز جعفری حاجی آبادی
مرضیه جعفری حاجی آبادی - پروین قاسمی نژاد
ناشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)
صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر
تیراژ: ۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۳
چاپ: زبرجد
قیمت: ۱۴۳۰۰۰ تومان
فروش نسخه الکترونیکی - کتاب رسان:
<https://chaponashr.ir/ketabresan>

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۹۸۱-۷
تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵
www.chaponashr.ir

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۷	فصل اول.....
۷	درک شمول.....
۷	استقبال از تنوع: قلب آموزش فراگیر .....
۹	دیدگاه های تاریخی: سیر تحول شمول در آموزش و پرورش .....
۱۱	الزامات حقوقی و اخلاقی آموزش فراگیر .....
۱۴	اصول و مبانی کلیدی شیوه های فراگیر .....
۱۶	پرداختن به باورهای غلط رایج در مورد شمول .....
۱۸	نقش مشارکت های مشارکتی در مدارس فراگیر .....
۲۰	طراحی برنامه درسی فراگیر و استراتژی های انطباق .....
۲۲	جنبش جهانی به سوی آموزش فراگیر .....
۲۵	فصل دوم.....
۲۵	ایجاد فرهنگ فراگیر مدرسه.....
۲۵	پرورش فرهنگ پذیرش و تعلق .....
۲۷	ایجاد روابط مثبت: سنگ بنای گنجاندن .....
۲۹	ترویج یادگیری اجتماعی و عاطفی در محیط های فراگیر .....
۳۱	پرورش همدلی و تفاهم در بین دانش آموزان .....
۳۳	تجلیل از تنوع: استقبال از تفاوت ها در جامعه مدرسه .....
۳۵	مقابله با قلدری و تبعیض از طریق شیوه های فراگیر .....

۳۸.....	مشارکت خانواده ها و جوامع در فرهنگ مدرسه فراگیر
۴۰.....	حفظ و رشد ذهنیت های فراگیر در میان کارکنان و دانش آموزان
۴۳	فصل سوم.....
۴۳	طراحی جهانی برای یادگیری (UDL).....
۴۳.....	درک اصول طراحی جهانی برای یادگیری
۴۵.....	طراحی محیط های یادگیری فراگیر با UDL
۴۷.....	ارائه ابزارهای متعدد نمایندگی در آموزش
۴۹.....	ارائه ابزارهای متعدد تعامل برای زبان آموزان متنوع
۵۱.....	حمایت از ابزارهای بیان و عمل چندگانه
۵۳.....	آموزش متمایز کردن با UDL: دسترسی به هر یادگیرنده
۵۶.....	استفاده از فناوری های کمکی برای افزایش پیاده سازی UDL
۵۸.....	مطالعات موردی: کاربرد موفقیت آمیز UDL در کلاس های درس فراگیر
۶۱.....	فصل چهارم.....
۶۱.....	الگوهای تدریس مشارکتی و تدریس مشترک.....
۶۱.....	قدرت همکاری در آموزش فراگیر
۶۳.....	برنامه ریزی و اجرای مشارکت های آموزشی مشترک موثر
۶۵.....	ایجاد تیم های آموزشی مشترک قوی: ارتباطات و اعتماد
۶۸.....	آموزش متمایزسازی در کلاس های درس مشترک
۷۰.....	رفع نیازهای دانش آموزان از طریق استراتژی های گروه بندی انعطاف پذیر
۷۳.....	ارزیابی پیشرفت دانش آموزان در محیط های تدریس مشترک
۷۵.....	توسعه حرفه ای و حمایت از معلمان همکار

فصل پنجم..... ۷۹

برنامه های آموزشی فردی (IEP)..... ۷۹

نقش و هدف برنامه های آموزشی فردی ۷۹

توسعه مشترک IEP: درگیر کردن دانش آموزان، خانواده ها و تیم ها..... ۸۱

نوشتن اهداف هوشمند برای موفقیت دانش آموز..... ۸۳

اسکان و اصلاحات: دستورالعمل خیاطی برای نیازهای فردی ۸۶

نظارت بر پیشرفت و تنظیم IEP بر این اساس ۸۸

فصل ششم..... ۹۱

حمایت از دانش آموزان با نیازهای متنوع..... ۹۱

درک و رفع ناتوانی های یادگیری ۹۱

حمایت از دانش آموزان مبتلا به اختلال نقص توجه/بیش فعالی (ADHD)..... ۹۳

رفع نیازهای دانش آموزان مبتلا به اختلال طیف اوتیسم (ASD)..... ۹۵

حمایت از دانش آموزان کم توان ذهنی ۹۷

منابع..... ۱۰۱

فصل اول

درک شمول

استقبال از تنوع: قلب آموزش فراگیر

در چشم انداز آموزشی معاصر، مفهوم شمول به عنوان یک اصل اساسی که سیاست ها و شیوه های آموزشی را در سراسر جهان هدایت می کند، پدیدار شده است. در ایران، مانند بسیاری از کشورها، پذیرش تنوع در مرکز آموزش فراگیر قرار دارد. پذیرش تنوع شامل شناخت و ارزش گذاری تفاوت هایی است که در بین دانش آموزان وجود دارد، از جمله پیش زمینه های فرهنگی، توانایی ها، سبک های یادگیری و وضعیت اجتماعی-اقتصادی آنها. این فصل به درک شمول در ایران می پردازد، زیربنای نظری، مفاهیم عملی و چالش های پیش روی اجرای آن را بررسی می کند.

مفهوم پذیرش تنوع در بافت آموزشی ایران عمیقاً در بافت فرهنگی و تاریخی کشور ریشه دارد. ایران دارای ملیله ای غنی از قومیت ها، زبان ها و وابستگی های مذهبی است که به ساختار اجتماعی متنوع آن کمک می کند (احمدی، ۲۰۱۷، ص ۳۲). این تنوع هم فرصت ها و هم چالش هایی را برای نظام آموزشی ایجاد می کند. از یک طرف، دیدگاه ها و تجربیات زیادی را ارائه می دهد که محیط یادگیری را غنی می کند. از سوی دیگر، این امر مستلزم شیوه های فراگیر است که نیازهای متنوع دانش آموزان را برآورده می کند

و دسترسی برابر به آموزش با کیفیت را برای همه تضمین می‌کند (حسینی و نجفی، ۲۰۲۰، ص ۴۵).

محور اصلی مفهوم پذیرش تنوع در ایران، اصل برابری در آموزش است. برابری مستلزم ارائه پشتیبانی و منابع مورد نیاز هر دانش آموز برای پیشرفت تحصیلی، صرف نظر از پیشینه یا شرایط آنها است (میرزایی و صالحی، ۲۰۱۹، ص ۷۸). این امر مستلزم تغییر رویکرد یک‌اندازه برای همه آموزش و پرورش به سمت مدلی شخصی‌تر و فراگیرتر است که تفاوت‌های فردی را تصدیق کرده و تطبیق می‌دهد (کاظمی و رحمانی، ۲۰۲۱، ص ۱۱۲). مربیان ایرانی با پذیرش تنوع و ترویج برابری تلاش می‌کنند تا محیطی فراگیر برای یادگیری ایجاد کنند که در آن هر دانش‌آموزی برای دستیابی به پتانسیل کامل خود احساس ارزشمندی و حمایت کند.

آموزش فراگیر در ایران نیز مبتنی بر اصول عدالت اجتماعی و حقوق بشر است. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران دسترسی برابر به آموزش را برای همه شهروندان تضمین می‌کند و تبعیض بر اساس عواملی مانند جنسیت، قومیت یا مذهب را منع می‌کند (مجلس اسلامی ایران، ۱۳۶۸). با این حال، با وجود این حمایت‌های قانونی، گروه‌های به حاشیه رانده شده مانند کودکان دارای معلولیت و اقلیت‌های قومی همچنان با موانعی برای شمول تحصیلی مواجه هستند (تقی زاده و ذبیحی، ۲۰۱۸، ص ۲۲۳). پذیرش تنوع مستلزم پرداختن به این نابرابری‌های سیستمی و اطمینان از این است که همه دانش‌آموزان فرصت مشارکت کامل در فرآیند آموزشی را دارند.

در سال‌های اخیر، دولت ایران اقداماتی را برای ارتقای آموزش فراگیر از طریق ابتکارات و اصلاحات سیاسی انجام داده است. سند ملی آموزش برای همه که در سال ۲۰۱۶ راه‌اندازی شد، بر اهمیت شیوه‌های فراگیر در دستیابی به دسترسی همگانی به آموزش تأکید می‌کند (وزارت آموزش و پرورش ایران، ۱۳۹۵). علاوه بر این، ایجاد مراکز منابع و مدارس تخصصی برای دانش‌آموزان دارای معلولیت نشان‌دهنده تعهد به ارائه پشتیبانی و تسهیلات مناسب است (صراف، ۲۰۲۰، ص ۵۶). با این حال، چالش‌ها در تبدیل این

سیاست‌ها به اقدامات معنادار در سطح مردمی باقی می‌ماند که نیاز به تلاش‌های ظرفیت‌سازی و برنامه‌های تربیت معلم متمرکز بر آموزش فراگیر را برجسته می‌کند (Eftekhari & Mirzayi, 2021, p. 189).

آموزش فراگیر صرفاً یک مفهوم نظری نیست، بلکه یک تجربه زیسته برای دانش‌آموزان، مربیان و خانواده‌های ایرانی است. موفقیت شیوه‌های فراگیر به تقویت مشارکت‌های مشارکتی میان ذینفعان و ایجاد یک شبکه حمایتی از متخصصان اختصاص داده شده به ارتقای تنوع و شمول بستگی دارد (صادقی و زمانی، ۲۰۱۹، ص ۱۳۴). علاوه بر این، نیازمند تغییر پارادایم در نگرش‌ها و باورها نسبت به ناتوانی و تفاوت، به چالش کشیدن انگ و پرورش فرهنگ پذیرش و احترام است (نصیری و علیمحمدی، ۲۰۲۰، ص ۸۸). از طریق اقدام جمعی و تعهد به عدالت اجتماعی، ایران می‌تواند به گام برداشتن در جهت ایجاد یک سیستم آموزشی فراگیرتر و عادلانه برای همه ادامه دهد.

پذیرش تنوع در قلب آموزش فراگیر در ایران قرار دارد که نشان دهنده تعهد به برابری، عدالت اجتماعی و حقوق بشر است. علی‌رغم چالش‌ها و موانعی که در این مسیر با آن مواجه می‌شویم، مربیان و سیاست‌گذاران ایرانی تلاش‌های هماهنگی را برای ایجاد یک محیط یادگیری فراگیر انجام می‌دهند که در آن هر دانش‌آموز فرصت موفقیت را داشته باشد. با تکیه بر این ابتکارات و تقویت همکاری میان ذینفعان، ایران می‌تواند راه را برای آینده‌ای فراگیرتر و عادلانه‌تر برای نظام آموزشی خود هموار کند.

دیدگاه‌های تاریخی: سیر تحول شمول در آموزش و پرورش

درک تحول شمول در آموزش در ایران مستلزم کاوش در بافت تاریخی آن، ردیابی خط مشی‌ها، عملکردها و نگرش‌های اجتماعی نسبت به تنوع و ناتوانی است. از نظر تاریخی، آموزش و پرورش در ایران تحت تأثیر عوامل فرهنگی، مذهبی و سیاسی دگرگونی‌های چشمگیری داشته است. این فصل به بررسی دیدگاه‌های تاریخی در مورد گنجاندن در آموزش ایرانی می‌پردازد و نقاط عطف، چالش‌ها و تغییرات پارادایم را برجسته می‌کند که مسیر آن را در طول زمان شکل داده‌اند.

آموزش و پرورش از دیرباز به عنوان سنگ بنای جامعه ایرانی با سنت غنی قدمت چند قرن پیش مورد توجه بوده است. در ایران باستان، آموزش رسمی عمدتاً به طبقات نخبگان اختصاص داشت و بر موضوعاتی مانند ادبیات، فلسفه و اخلاق تأکید داشت (دباشی، ۲۰۱۸، ص ۷۵). با این حال، مفهوم شمول، همانطور که امروزه درک می‌شود، تا حد زیادی در این دوره غایب بود، با توجه به نیازهای آموزشی متنوع یا پرداختن به حقوق گروه‌های به حاشیه رانده شده.

نوسازی نظام آموزشی ایران از اوایل قرن بیستم در دوران سلطنت پهلوی و با تلاش برای گسترش دسترسی به مدرسه و ارتقای سواد در بین عموم مردم آغاز شد (کاتوزیان، ۱۳۹۲، ص ۱۱۲). در این دوره، رویکردی فراگیرتر به آموزش، البته به تدریج، با ابتکاراتی با هدف ارائه آموزش برای همه کودکان، صرف نظر از پیشینه اجتماعی-اقتصادی یا موقعیت جغرافیایی آنها شروع شد (قیصری و نصر، ۲۰۱۶، ص ۹۸). با این حال، تمرکز در درجه اول بر افزایش نرخ ثبت نام به جای پرداختن به نیازهای متنوع دانش آموزان در کلاس درس باقی ماند.

انقلاب اسلامی ۱۳۵۷ تحولات چشمگیری در چشم انداز سیاسی-اجتماعی ایران از جمله نظام آموزشی ایجاد کرد. دولت جدید تأکید زیادی بر اصول و ارزش‌های اسلامی در آموزش و پرورش داشت که منجر به اصلاحاتی با هدف اسلامی‌سازی برنامه درسی و ترویج تربیت اخلاقی و دینی شد (آقاجانیان، ۱۳۹۶، ص ۱۴۵). در حالی که این اصلاحات به دنبال القای حس هویت ملی و غرور فرهنگی بود، اما چالش‌هایی را در تطبیق دیدگاه‌ها و باورهای مختلف در سیستم آموزشی ایجاد کرد.

دهه‌های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ شاهد افزایش آگاهی در مورد حقوق افراد دارای معلولیت در ایران بود که توسط تحولات بین‌المللی مانند اعلامیه حقوق معلولان سازمان ملل متحد تحریک شد (هماسی، ۲۰۱۹، ص ۲۰۳). تلاش برای ترویج آموزش فراگیر در این دوره با راه اندازی مدارس استثنایی و اجرای سیاست‌های هدفمند برای حمایت از دانش آموزان دارای معلولیت شتاب بیشتری گرفت (شاهینی و ضیایی، ۱۳۹۷، ص ۶۷). با این حال،